

Халко Друштинац, инвалид рада запослен у пропалом новопазарском предузећу „Искра метал“, 9. јула је себи заковао ексер у руку не би ли скренуо пажњу јавности и надлежних, да сви захтеви 14 инвалида рада и шесторо хендикепираних лица, нису до краја испуњени ни после четири месеца штрајка. Радници „Искра метала“ траже, наиме, исплату 21 неисплаћене плате и исплату разлике у платама од 1991. до 2003. године, на основу извршних и правоснажних пресуда Окружног суда у Новом Пазару и Трговинског суда у Краљеву. [1] До сада су успели да од Министарства за рад и социјалну политику наплате 43% новца који им се дугује, (од 500 до 700 хиљада динара по особи по основу накнаде за инвалидност) али, како је рекао Друштинац, не желе да одустану док на свом жиро рачуну не виде сав преостали новац.

Упутство о новоговору

О њиховим потраживањима коначну реч треба да да Врховни суд, а Друштинац, који је и председник Подружнице инвалида рада у „Искра метал“, после два дана је извадио ексер из руке, уз најаву да ће се штрајк наставити. Инвалиди и хендикепирани су се до сада, како је рекао, обраћали премијеру Мирку Цветковићу, потпредседнику Владе Млађану Динкићу, министру за рад и социјалну политику Расиму Љајићу и министарки Снежани Маловић, али њихов случај још није решен. Које се онда могу обратити за подршку, ако им министри не помажу? Можда некој невладиној организацији, или још боље омбудсману, односно заштитнику грађана, коме је, између осталог, и у опису посла да води рачуна о правима особа са ивалдитетом. [2] Овај државни службеник, како се то на његовом званичном сајту наводи, „наступа када друге институције затаје или им њихова правила и процедуре не омогућавају ефикасну помоћ за оштећене грађане“. Сходно томе, логично би било да се заштитник грађана у оквиру својих надлежности заузме за испитивање и решавање овог случаја и на њему ангажује бар део од око 60 запослених из своје канцеларије. На крају крајева, можда и штрајкачи нису у праву, а можда би требало да прекину штрајк кад су већ добили половину новца, и када је Министарство рада њихов случај узело у процедуру. Шта год је у питању, омбудсман би требао да реагује, макар саопштењем, као што то често ради на свом интернет сајту, јер су у питању поштовање права и питање дискриминације инвалида и хендикепираних. Међутим, заштитник грађана Саша Јанковић се по овом питању до сада није огласио, али се зато поводом третмана инвалида и осталих „угрожених група“ огласио на други начин, тј. „Упутством за стандардизовани недискриминативни говор и понашање“, које је недавно освануло на његовом сајту. Овај документ представља приручник за службену комуникацију која би по њему, елиминисала „мизогинију, ејблбодизам [3] и хомофобију“, и омогућила да се доследно поштују правила „недискриминативног

понашања и вербалног изражавања“ у односу на „жене, особе ЛГБТ оријентације“ и особе са инвалидитетом.

Забрањена топла браћа

Заштитик грађана је, дакле, саставио први српски службени приручник за политичко коректан говор и понашање. Расправе о политичкој коректности се у свету и Србији воде већ дуже време, уз критике да непрецизност овог појма пружа прилику за олако оптуживање и различите видове формалног и неформалног кажњавања политички некоректних, па је, можда и због тога, Јанковићево Упутство изричито и прецизно, док од свих институција и актера у јавном простору он „препоручује, иницира и захтева“ поштовање тог документа. У првом делу, посвећеном заштити права жена, објашњава се да је „неопходно свуда и увек појмове који означавају називе положаја, професија, занимања, звања, титула, радних места жена, навести у женском граматичком роду, а да појам „госпођица“ треба потпуно елиминисати из свих видова професионалне комуникације, јер „имплицира да је брачни статус жене неопходан податак и у службеној комуникацији.“

Други и најопширнији део Упутства се односи на тзв. „ЛГБТ особе“, где се истиче да су „неприхватљиве праксе њихове изолације, увреда, дискриминације, чуђења, подсмеха или бојкота. По Упутству је недозвољено да се „особе различите сексуалне оријентације“ третирају као болесне, ненормалне, заразне, опасне, деструктивне, перверзне или промискуитетне. неприхватљиво је третирати их као да су они „сви исти“ и претпостављати да овакве особе не воле или не желе децу, породицу, брак или моногамно партнерство. неприхватљиво је претпостављати да истополно оријентисане особе на било који начин угрожавају „нормалну“ породицу, омладину или основне друштвене вредности, као и оне да намећу другима свој животни стил када траже своја права и указују на насиље и дискриминацију коју трпе.

У огледу хомосексуалних особа, „Упутство“ је прилично детаљно и наводи да су неприхватљиви чак и коментари типа „ја немам ништа против „њих, али...“ [\[4\]](#) а изричито се наводи да као увредљиви и деградирајући нису дозвољени ни појмови лезбијка (већ лезбејка), педер, перверзни, ненормални, сека перса, женски петко, лезбача, топли брат, мушкарача, сексуално девијантни, болесни.

Последње треће поглавље Упутства односи се на „особе са инвалидитетом“ (у које

претпостављам спадају и штрајкачи „Искра метала“). Ту се каже да у погледу особа са инвалидитетом треба избегавати све што је „увредљиво, дискриминативно, сажалјиво и омаловажавајуће“, те да стога не треба користити појмове попут „инвалиди, хендикепирани, особе са посебним потребама“. Не треба говорити „здрави и болесни“, не треба користити термин „сметње у развоју“, не треба користити ни термине које потичу од дијагноза, нити изразе „особа/дете са посебним потребама“. По упутству, према особама са инвалидитетом не треба изражавати сажалјење, а ни извештачено, претерано „дивљење“. Према Јанковићевим упутствима, увек треба користити изразе „особа са инвалидитетом“, „дете са сметњама у развоју“, а никако термине инвалид, ометено дете. Не треба говорити ни „особа у колицима“, „везан/прикована за колица“, већ користити израз „корисник/ца колица“. Не треба користити ни израз „паркинг за инвалиде“ већ „паркинг за возила особа са инвалидитетом“, и не треба рећи ни „инвалидне организације“ већ „организације особа са инвалидитетом“.

Чија је брига „Искра метал“?

„Упутство“ о недискриминативном говору које је издао заштитник грађана Саша Јанковић сачињено је изгледа са пуно пажње, али прве реакције нису биле позитивне. Поједини лингвисти су многе његове предлоге већ окарактерисали као глупост, док је чак и Предраг Аздејковић, председник Геј лезбијског инфо центра (ГЛИЦ) протествовао против забране речи „педер“ и саопштио да „упутство“ треба да се повуче и доради, „јер је у многим сегментима проблематично“. [5] Јанковић на критике до сада није одговорио, а на сву срећу његова овлашћења тренутно нису толика да би поводом непоштовања Упутства могао да изриче казне. Ипак, његово „препоручујем, инсистирам и захтевам“, сведочи да он ипак има механизме којима може да изврши одређен притисак на институције. За жаљење је зато, што са истом страшћу којом је почео да уводи политички коректни новогвор, није покренуо питање инвалида рада и хендикепираних особа из „Искра метала“, Срба и Муслимана из Новог Пазара који већ четири месеца штрајкују затворени у просторијама Удружења текстилних радника, на истом месту где је априла 2009. Зоран Булатовић, који је тада предводио штрајк текстилаца, одсекао себи прст.

Изгледа да је Нови Пазар сувише далеко да би заштитник грађана чуо за проблем „Искра метала“, као што је и он далеко од на пример, Неготинаца, од којих, према извештају медија, многи нису чули, нити знају за њега. Наиме, како је известио Б92, акција „Дани заштитника грађана“ у том граду завршила се фијаском због слабог интересовања грађана (и грађанки), а представници омбудсмана су из тог града отишли неколико сати пре завршетка акције, због чега су двоје Неготинаца који су желели да предају озбиљну притужбу на рад Лекарске коморе наишли на затворена врата. [6] С обзиром на овакав рад, 60 запослених у канцеларији омбудсмана, не чуди што су

инвалиди рада и хендикепирани из Новог Пазара препуштени сами себи и што за четири месеца нису сазнали да у Београду постоји њихов „заштитник“. А да су чули, можда би отишли на његов сајт, скинули и прочитали „Упутство о недискриминативном говору и понашању“, и онда му јавили, да је Халко Друштинац, особа са инвалидитетом, запослен у организацији особа са инвалидитетом „Прва искра“, који протестује заједно са још 20 особа са инвалидитетом, због пасивног односа државе и неисплаћених личних доходака особа са инвалидитетом, забио себи ексер у руку. Можда би Јанковић тада реаговао, кад већ то до сада није учинио и можда би се заузео за хендикепиране штрајкаче, ако би они показали да умеју да буду политички коректни и поштују његову Уредбу. Али, с обзиром на искуство из Неготина, можда би и такав допис из „Искра метала“ остао без одзива, и можда је за раднике „Искра метала“ рада боље да од новца ишчупаног од државе купе још ексера. На крају крајева, зашто би се заштитник грађана потресао због тамо неких инвалида рада и хендикепираних из Новог Пазара у тренутку када на свој прозор качи заставу дугиних боја

[7]

и спроводи грандиозни пројекат новог говора за 21. век? Уосталом, зар у његовом „Упутству“ не пише да према особама са инвалидитетом не треба показивати сажаљење?

[1] Фабрика „Искра метал“ је приватизована почетком 2004. године, али је Агенција за приватизацију са већинским власником раскинула купопродајни уговор због неипуњавања обавеза. Бивши власник је остао дужан радницима 21 зараду. Фабрика је, са 56 запослених, била у стечају од 2005. године све до децембра прошле године, када је продата по почетној цени у износу од 28,4 милиона динара. За тај новац, нови власник је купио 2.200 квадратних метара покривеног простора на 78 ари плаца. Из стечајне масе треба да се, по судским пресудама, намире дуговања према запосленима од 23,3 милиона динара и још 12 милиона динара за инвалиде рада. Потраживања инвалида рада налазе се сада на Врховном суду Србије.

[2] <http://www.ombudsman.rs/>

[3] Повлашћивање и претпоставка да су сви људи ментално и телесно потпуно способни, уз негирање егзистенције и дискриминисање оних који то нису.

[4] Недозвољени коментари су: „Нисам један од њих, у мојој породици нико хвала богу није такав, само нека држе своју приватност у четири зида, нека раде шта год хоће али

нека не кваре децу, нека ништа од тога што раде са својим назови женама или мужевима не износе јавно, сироти њихови родитељи, ни криви ни дужни а она/он је таква/такав,

за све су криви родитељи, да су на време обратили пажњу шта им ради дете и са ким се дружи могли су да спрече да се такви развију, ипак, срамота је то, шта би било када би

сви били такви, због њих нам је наталитет већ деценијама негативан, све је то увоз са Запада, у моје време се знало ко је мушко а ко женско, све је то једна опасна мода, прође

то свакога као лудост младости а опасно је једино када код неких то не прође.“

[5] http://www.pressonline.rs/sr/vesti/vesti_dana/story/125081/Novogovor%3A+Ombudsman+u+kinuo+g%C4%91ice+i+sekaperse.html

[6] http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2010&mm=06&dd=26&nav_id=441480

[7] <http://www.studiob.rs/info/vest.php?id=53310> - На згради заштитника грађана Србије поводом Међународног Дана поноса 27. Јуна развијена је застава дугиних боја, симбол ЛГБТ популације (лезбејки, геј мушкараца, бисексуалних и трансродних особа).